

ביחד אבל לחוד

Category: בראשית, חיי שרה

בוויכוח של אברהם עם בני חת מסתתרת נוסחת הקסם של חיי היהודי בעולם הגדול: אברהם רואה את עצמו כאזרח מן השורה, ולצד זאת מקפיד לשמר את זהותו היהודית. "גר ותושב אנכי עמכם".

אברהם מציב כללים

השבוע התקיימו הבחירות בארצות הברית, והיהודים, כמו תמיד, מעורבים מאד בתהליך הזה; אנחנו מצביעים ובכך מהווים חלק בלתי נפרד מהאומה האמריקאית. יש לנו את כל הזכויות והחובות ואנו מרוצים שכך הם פני הדברים.

היו תקופות, במדינות אחרות, שליהודים לא היה בכלל זכות הצבעה והם היו נחשבים לאזרחים סוג ב', ואילו היום המצב הוא שיהודי יכול להיות גם נשיא ארה"ב.

אולם פרשת השבוע נותנת לנו תזכורת רצינית ומשמעותית מה המקום האמיתי שלנו וכיצד עלינו לנהוג במדינה שנותנת לנו זכויות שוות עם כל אזרחיה.

מיד בתחילת הפרשה אנו קוראים שאברהם אבינו ביקש לקבור את שרה אשתו בחלקת קבר שהוא רצה לקנות מאת בני חת. הם הזמינו אותו לקבור את שרה היכן שהוא רוצה ובחינם ללא כסף, ואילו אברהם התעקש לרכוש את חלקת הקבר בכסף.

על מה בעצם נסוב הוויכוח ביניהם?

כשאברהם בא לפני בני חת הוא הציג את עצמו בתור "גר ותושב אנכי עמכם". בהגדרה הזו למעשה הגדיר אברהם אבינו את כל מציאותו של היהודי; מצד אחד אני תושב, אחד מכם, עוסק בביזנס כמוכם, מדבר בשפתכם, משרת בצבא ומוכן להגן על הארץ, הולך לקולג' תושב במלא מובן המילה.

אולם בד בבד אומר אברהם אני גם "גר"; אני זר, שייך לעולם שכולו זר לכם ואין לכם בו מושג כלשהו, עולם של אמונה בבורא עולם ומנהיגו. העולם שלי מלא בדמויות שאינן מוכרות לכם, עולם של מסורת שאינה מובנת לכם, עם ערכים רוחניים שנראים לא מעשיים בעיניכם, אנחנו חיים אחרת ומתפללים אחרת. יש לנו אפוא עולם שלם שבו אנחנו שונים לחלוטין; עולם שבו הריני גר בעולם שלכם ואתה הנכם גרים בעולם שלי.

ולכן, בשעה שמגיע אברהם לקבור את שרה וקבורה היא חלק מתוך אותו עולם רוחני ומיוחד

שלגביו אברהם ובני חת היו זרים איש לרעהו [2] הרי יהודי חי ונפטר ונקבר אחרת, לפיכך "תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני".

כיצד מתאזרח יהודי

בני חת מצדם לא הבינו על מה אברהם מדבר, והשיבו לו "נשיא אלקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך איש ממנו לא יכלה ממך מקבור מתך". הם אמרו לאברהם, כלום מדוע תדבר על גרות ועל הפרדה, מדוע שלא תהיה תושב מלא ושווה זכויות בחיים וכן לאחר המוות?! בני חת היו אפוא מעוניינים ששרה תקבר בבית הקברות שלהם, ובכך תהיה קבורתה סמל של התושב השלם שהתבולל בחברה המקומית [2]

אולם אברהם לא התפעל מהאדיבות שלהם והתעקש לרכוש במיטב כספו את מערת המכפלה; בזה הוא רצה להראות בגלוי שלמרות שבדברים מסוימים הוא תושב, אך בכל מה שקשור לעולם הרוחני הרי הוא גר, זר ושונה מכל השכנים שלו.

את הרעיון הזה, שעולם הערכים שלנו שונה משאר אומות העולם, אנו מוצאים גם בהמשך פרשתנו: כאשר אנו קוראים על שליחותו של אליעזר, כשהוא הגיע לארם נהריים לחפש שידוך ליצחק, הוא התפלל לה' "והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק".

רש"י מבאר מדוע אליעזר בחר דוקא בסימן הזה: "אותה הוכחת [2] ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס לביתו של אברהם"; אליעזר הבין שרק אשה שהיא גומלת חסדים יש לה מקום בביתו של אברהם. ואכן ה' הקשיב לתפלתו וכך בדיוק אירע. זו אכן הייתה הראיה שבה השתמש אליעזר בשעה שדיבר עם בתואל ולבן, באמרו להם שזוהי ההוכחה הניצחת שרבקה היא זו המתאימה ליצחק ולכן הם צריכים להסכים לשלוח אותה, והם אכן השיבו [2] "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב". וכפי שרש"י אומר "לפי שניכר שמה' יצא הדבר לפי דברך שזימנה לך".

ואכן, כשאליעזר הגיע חזרה עם רבקה, כתוב "ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה", ואומר רש"י: "גלה לו ניסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפלתו". זאת אומרת שאליעזר רצה לשכנע את יצחק שהסימן הזה של חסד הוא הראיה שזהו הזיווג הנכון והמתאים לו מכל.

וכאן אנו קוראים את הפסוק המעניין הבא: "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו", ואומר רש"י: "ויביאה האהלה, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו". ואז אנו קוראים בפסוק "ויקח את רבקה ותהיה לו לאשה ויאהבה".

זאת אומרת, שיצחק לא הסתפק בסימן של אליעזר שבאמצעותו כבר הוכח ברורות שרביקה הינה גומלת חסדים מובהקת, אלא רק אחרי שהיא החזירה את הניסים והסימנים שהיו בחיי שרה אמו? הוא היה מוכן להינשא לה. לכאורה נשאלת השאלה מדוע לא הסתפק יצחק בנס הגלוי שהיה לאליעזר? מדוע חיפש סימנים נוספים?

הסימנים הרוחניים ש'זר' לעולם לא יבין

אלא כאן מתבטא ההבדל בין "תושב" לבין "גר"; אליעזר היה 'מישהו מבחוץ', הוא ראה רק את המאפיין הכללי והחיצוני בביתו של אברהם אבינו? חסד, ולכן חיפש אחר אישה טובה, חסודה וגומלת חסדים שתתאים למשפחה.

אולם יצחק חיפש אחר משהו עמוק יותר, הוא חיפש את ה'גר' שבאדם, את הקשר שלו לאלוקיו, ולכן העובדה שרביקה היא גומלת חסדים גרידא לא סיפקה אותו, הוא חיפש רוחניות. לא הספיקו לו מצוות שבין אדם לחברו, הוא חיפש אצלה גם את המצוות שבין אדם למקום: הדלקת נרות, ענן קשור על האהל, שאלו הם סימנים שמורים על קשר רוחני. ולכן לאחר שמצא אצלה את הניסים הרוחניים הללו אז "ויקח את רביקה ותהי לו לאשה".

דור המהגרים הראשון שהגיע לארצות הברית היו 'גרים' וזרים במדינה הזו, וזו אכן הייתה הרגשתם ותחושתם. הם ניסו להשתלב בחיים האמריקאים ועשו כל שביכולתם להפוך לתושבים מן השורה. הבעיה היא שהם הצליחו בזה יותר מדי, ולכן הם שכחו את ה'גר' ונתרו עם ה'תושב'.

משימתנו היא אפוא להזכיר לעצמנו ולילדינו שאנו 'גרים' בארץ הזאת, שיש לנו עולם רוחני שאותו אנחנו לא חולקים עם כל אמריקאי אחר, עולם שלם עם סולם ערכים וסדר עדיפויות שונה.